

tussen Duin & Dijk

Natuur in Noord-Holland. Jaargang 14 3 ● 2015

Twée langleven

● Territorium 'het Zwartevelde'.

● Vrouwte 6102875 van 'het Zwartevelde'.

Lange-termijnstudies zijn een uiterst kostbare zaak en worden door universiteiten en instituten nauwelijks uitgevoerd. Toch willen we in dit artikel laten zien dat je zelfs met eenvoudige middelen zoals wat nestkasten, een ladder, een notitieboekje, heel veel enthousiasme en doorzettingsvermogen, al een lange termijnstudie kan opzetten die interessante gegevens oplevert. Het gaat om de levensverhalen van twee zeer lang levende uilen die beide helaas stierven in 2014.

Het gaat om twee voorbeelden uit onze eigen studie naar de bosuilen van de Amsterdamse Waterleiding-duinen (AWD). Hij werd bijna 19 jaar oud, zij ruim 15 jaar. Ze leefden in twee verschillende werelden: hij in een optimaal biotoop met veel loofbos en weinig natuurlijke vijanden, zij in een open landschap met kleine geïsoleerde bosjes en veel vijanden.

Vrouwte 6102875

Van alle bosuilen is het vrouwtje met ringnummer 6102875 van territorium 'het Zwartevelde' de uil die we het vaakst gevangen hebben, 53 keer in 15 jaar. Voor deze dame hadden we een geweldig respect. Ze woonde in het middenduin, dat bestaat uit open duin met hier en

daar een stukje bos, voornamelijk bestaand uit dennen. Sommige van deze bosjes lagen op meer dan één kilometer van elkaar en het was dan ook een zeer groot territorium van tientallen hectaren. In het territorium bevonden zich drie nestkasten en slechts één holle boom. Regelmatig wisselde ze van bosje. De uitgestrektheid van haar territorium maakte dat het moeilijk te verdedigen was. Soms werd een van de nestkasten en daarmee ook een deel van het territorium tijdelijk ingepikt door een ander paar.

Vrouwte 6102875 werd voor het eerst gevangen in februari 2000 en we stelden aan de hand van de patronen op de slag- en armpennen en hun vorm vast dat zij in 1999 geboren moest zijn. Ze was zeer

mager en woog maar 480 gram. In maart bleek ze zelfs tot 450 gram te zijn afgevallen. Dit leidde ertoe dat we haar aanvankelijk als mannetje noteerden, omdat bosuilen gesekest worden op basis van hun gewicht, en zulke lichte vrouwen bijna niet voorkomen. Wel zijn bosuilen in hun eerste levensjaar door hun onervarenheid en hun geringe kennis van het terrein vaak lichter dan oudere vogels. Haar toenmalige en eerste partner was eveneens een onervaren eerstejaars vogel. Het stel broedde dat jaar dan ook niet, omdat ze beide in een te slechte conditie waren. Ondanks dat ze in november 2000 nog samen waren, werd zij in februari 2001 alweer met een nieuwe partner gevangen, ook weer een jonge vogel. Gedu-

de bosuilen

● Territorium 'Zeerust'.

● Tekening: Jos Zwarts.

rende haar hele leven wisselde ze maar liefst zes keer van man en al die keren betroffen het jonge mannetjes van nog geen jaar oud. Op zich is dat niet zo vreemd, omdat bij bosuilen voornamelijk de jonge dieren op zoek zijn naar een territorium. Eenmaal gevestigd verhuizen ze zelden. Alleen wanneer er een

de uilen in dit territorium veel risico in de schemering onderschept te worden door een van de haviken. De mannetjes zijn daarbij ook nog eens het mobielere geslacht, omdat zij in het broedseizoen ook voor het broedende vrouwtje en later hun jongen moeten jagen. Dit vrouwtje zelf had de gewoonte overdag

tot de broedpopulatie van de AWD gaan behoren, toevalligerwijs twee zusters en één broer uit hetzelfde nest, grootgebracht in 2004. In maart 2014 was het dan toch zo ver en werd vrouwtje 6102875 vers dood gevonden te Bennebroek op zo'n twee kilometer afstand van haar territorium. De doodsoorzaak is onbekend, maar het was merkwaardig ver weg voor een vogel die zo trouw 15 jaar lang op het Zwartevelde woonde.

Kikkers en vogels vormen belangrijke alternatieve prooien voor jaren waarin er weinig muizen zijn.

beter territorium dichtbij vrijkomt maken ze hierop nog wel eens een uitzondering. Dit gold ook voor twee partners van dit vrouwtje. Zij verhuisden naar betere territoria in de beboste binnenduinen. Voorafgaand aan die scheidingen waren hun legsels mislukt en misschien dat dat een rol speelde bij het opbreken van hun relaties met haar. Van haar andere partners vernamen we niets meer, zij zijn waarschijnlijk omgekomen. Dat is niet zo verwonderlijk, want in ditzelfde territorium broedden ook jaarlijks twee paar haviken en twee paar buizers. Omdat er van bosje naar bosje gevlogen moet worden, lopen

meestal in een van de nestkasten te slapen en mogelijk heeft zij mede daardoor zo lang weten te overleven. Tijdens haar leven bracht ze maar 12 jongen groot, waarvan niet één in de laatste zeven jaar. In die tijd kwam ze nog wel drie keer tot broeden, maar werden er geen jongen grootgebracht. De sinds 2003 in het duin aangekomen boommarters bezochten in toenemende mate haar nestkasten. In 2005 vonden we haar jongen, alle drie doodgebeten door een boomarter, en we vermoeden dan ook dat haar latere legsels door deze roofdieren verstoord zijn. Wel zijn drie van haar nakomelingen zelf

Mannetje 6092265

In tegenstelling tot de vorige uil leefde mannetje 6092265 in een optimaal biotoop. Zijn territorium ('Zeerust') lag in de binnenduinrand en omvatte veel loofbos, bestaande uit eiken, beuken en populieren met een goed ontwikkelde ondergroei van onder meer vogelkikkers en adelaarsvaren, optimaal voor hoge dichtheden aan rosse woelmuizen en bosmuizen. Verder omvatte het een ondiep kanaaltje waar kikkers gevangen konden worden. Ook is de dichtheid aan vogels in deze bossen veel hoger dan die in de naaldbosjes van het middenduin. ►

jaar	man	vrouw	gebroed	vrouw	man	gebroed
1994		6078079				
1995		6078079				
1996		6078079				
1997	6092265	6078079	nee			
1998	6092265	6078079				
1999	6092265	6102866				
2000	6092265	6102866		6102875	6102874	nee
2001	6092265	6102866		6102875	6102889	
2002	6092265	6102866	nee	6102875	6102889	
2003	6092265	6102866		6102875	6102889	
2004	6092265	6102866		6102875	6121495	
2005	6092265	6102866	nee	6102875	6121495	
2006	6092265	6102866		6102875	6131072	nee
2007	6092265	6102866		6102875	6131072	
2008	6092265	6132895		6102875	6134366	
2009	6092265	6132895		6102875	6134386	nee
2010	6092265	6132895		6102875	6134386	
2011	6092265	6132895		6102875	6134386	nee
2012	6092265	6132895		6102875	6134386	
2013	6092265	6132895	nee	6102875	6161468	
2014	6092265	6132895		6102875		nee
2015		6132895				nee

● Tabel. Overzicht van de partners en het broedgedrag van mannetje 6092265 en van de partners en het broedgedrag van vrouwtje 6102875.

● Mannetje 6092265 (rechts) met zijn laatste, nu nog levende partner: vrouwtje 6132895.

Deze kikkers en vogels vormen belangrijke alternatieve prooien voor jaren waarin er weinig muizen zijn. Dat dit territorium kwalitatief zeer goed is blijkt ook uit de leg-data die we sinds 1961 verzameld hebben. De paren die hier leefden behoorden namelijk allemaal tot de vroegst broedende uilen van het duin en ook broedden deze uilen veel vaker dan die van het mid-denduin (zie tabel). Daarbij had het oude bos ook nog eens tal van geschikte hollen om in te broeden.

verhuisde zij naar het naastgelegen landgoed Leiduin, net buiten ons studiegebied en heeft daar nog twee jaar geleefd. Tegelijkertijd troffen we een nieuwe eerstejaars vrouw aan in zijn territorium, maar of zij iets met de scheiding te maken had valt niet precies te zeggen. Het kan ook zijn dat het oude vrouwtje hem had verlaten voor de nieuwe buurman. De nieuwe partner van ons mannetje was nummer 6132895 en zij was tien jaar jonger. Uiteindelijk heeft zij hem overleefd, want

metaaldetector op twee kilometer afstand. Deze vogel heeft vermoedelijk ook geen deel uitgemaakt van de broedpopulatie, aangezien hij tijdens onze intensieve controles niet opgemerkt is. De meeste uitgevlogen jongen sterven binnen hun eerste jaar door een gebrek aan ervaring met jagen en het ontlopen van predatoren.

Tenslotte:

Hopelijk geven deze verhalen enig inzicht in wat onze lange-termijnstudie zoal oplevert aan informatie, met name over de levenslopen van, en verschillen tussen individuele uilen. Daarnaast verzamelen we natuurlijk ook allerlei informatie over trends binnen de samenstelling van de roofvogelpopulatie van de AWD, veranderingen binnen de soorten en effecten van soorten op elkaar, zoals we al in eerder artikelen hebben beschreven. Ook al staat het nut van het ringen van vogels soms ter discussie, vooral nu dataloggers en gps-zenders steeds vaker worden ingezet, kun je toch ook met deze eenvoudige manier van volgen een schat aan informatie verzamelen.

Henk-Jan Koning & Fred Koning,
p/a Belkmerweg 38,
1754 GC Burgerbrug.

Hopelijk geven deze verhalen enig inzicht in wat onze lange-termijnstudie zoal oplevert aan informatie, met name over de levenslopen van individuele uilen.

In december 1997 vingten wij mannetje 6092265 voor het eerst. Bij deze uil konden we aan de hand van zijn slag- en armpennen vaststellen dat het een vogel was die in 1996 moest zijn geboren. Hij werd de nieuwe partner van een wijfje dat al sinds 1994 op 'Zeerust' leefde. In de jaren 1998 en 1999 bracht hij samen met haar respectievelijk één en drie jongen groot. Vervolgens constateerden we in december 1999 dat hij een nieuwe eerstejaars vrouw (6102866) had, waarmee hij tot en met het broedseizoen van 2007 samen bleef. Daarna

haar troffen we afgelopen herfst aan met een nieuw eerstejaars mannetje en van hem ontbreekt sindsdien elk spoor. Mannetje 6092265 is dus bijna 19 jaar geworden en daarmee de oudste uil van ons bestand. Hij bracht in zijn leven 26 jongen groot. Daarvan zijn er drie later tot de broedpopulatie gaan behoren en werden er nog twee andere binnen een jaar terug gevangen die vervolgens niet tot de broedpopulatie zijn gaan behoren. Van een zesde vogel werd tien jaar na zijn geboorte alleen nog de ring teruggevonden met een